

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öğretmen. Hatice KESİCİ
Millî Eğitim Bakanlığı, Vasvi Sarıgöl İlkokulu
htice20@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3449-9500

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 10.11.2022

Revize Tarihi: 18.11.2022

Kabul Tarihi: 21.12.2022

Atf Bilgisi: Kesici, H. (2022). İlkokul Hayat Bilgisi öğretim programlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Ahi Bilge Eğitim Dergisi (ABED)*, 3(2), 128-150.

ÖZ

Değerler, bireylerin sahip olduğu kültürel, sosyal, bilimsel yaşantılarda yer alan öğelerin tamamını kapsayan, nesilden nesile aktarılan olgulardır. Değerlerin aktarılması milletlerin kültürel ve sosyal varlıklarını sürdürülebilmeleri ve kendi benliklerini ortaya koyabilmeleri için büyük önem taşımaktadır. Değerlerin aktarılması aileden başlayıp bireylerin hayatları boyunca devam eden bir süreçtir. Bu sürecin en önemli basamaklarından birini de okul kurumu oluşturur. Bu yüzden okullarda kullanılan öğretim programlarının içeriği oldukça önemlidir. Değerler eğitiminin bu denli önemli olduğu ortamda, programlarda yer alması büyük bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programında kazanımlarla ilişkilendirilen ve program içeriğiyle bütünleştirilen değerler eğitiminin öğrencilerin değerleri benimsemelerinde önemli ölçüde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma 1926 yılından başlayarak 2017 yılına kadar olan Hayat Bilgisi Dersi öğretim programlarını değerler eğitimi açısından ele alan araştırmaları incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu araştırma tamamlanmış olan lisansüstü tezlerin doküman incelemesi yöntemiyle yürütüldüğü için etik kurul kararı gerektirmemektedir. Bu bağlamda literatürde yer alan çalışmalar incelenmiş olup çalışmada öncelikle Hayat Bilgisi dersi öğretim programının neyi kapsadığı ve değerler eğitiminin program içerisinde ne derece yer aldığı analiz edilmiş, sonuçlar tartışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yıllara göre programda yer alan değerler farklılaşmıştır. Aynı zamanda elde edilen bulgularda değerlerin yıllara göre gittikçe sayısının fazlaştığı ifade edilmiştir. Araştırmanın sonunda elde edilen sonuçlarda değerlerin öğretim programı içerisinde dengesiz bir dağılım gösterdiği belirlenmiş, bazı değerlerin ise program içerisinde hiç yer almadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi dersi, öğretim programı, değerler eğitimi.

INVESTIGATION OF PRIMARY SCHOOL LIFE STUDIES CURRICULUM IN TERMS OF VALUES EDUCATION

ABSTRACT

Values are phenomena that are transmitted from generation to generation, covering all the elements in the cultural, social and scientific lives of individuals. Transfer of values is of great importance for nations to maintain their cultural and social existence and to reveal their own identities. Transfer of values is a process that starts in the family and continues throughout the lives of individuals. One of the most important steps of this process is the school institution. Therefore, the content of the curricula used in schools is very important. In an environment where values education is so important, it is a great need to be included in the programs. Unfortunately, it is not given enough importance. It is thought that values education, which is associated with the achievements in the Life Studies course curriculum and integrated with the program content, will be significantly effective in the adoption of values by the students. This research aimed to examine the studies that deal with the Life Studies course curriculum from 1926 to 2017 in terms of values education. Document analysis technique, which is a qualitative research method, was used in the study. In this context, the studies in the literature were examined and in the study, first of all, what the Life Studies course curriculum covers and to what extent the values education is included in the curriculum were analyzed, and the results were discussed.

Keywords: Life studies course, curriculum, values education.

Giriş

Değer, insan davranışlarını etkileyen en önemli unsurdur. İnsanlar davranışlarına değerleri ölçüsünde yön verir. Ortaya çıkan tüm davranış sonuçlarında, bireyde oluşmuş değerlerin etkisi büyüktür. Değerler; genel anlamda inanılan ve ortaya çıkması istenen davranışlarda belirleyici nitelikte olan sonuçlardır. Değer, ortaya çıkan davranışlara kılavuzluk ederken aynı zamanda onların ortaya çıkarkenki durumlarını yargılayan bir anlayış içerisinde olur. Değerler, durumlar arasında tercih etme yönelimi olarak da tanımlanabilir. Değer, belirli bir amaç ve bilinçle ortaya çıkan davranışlarda

belirleyici etken olup, sosyal faaliyetler içerisinde olan bir kişinin yine sosyal olarak benimsenen istekler ve sonuçlar için esas ileti görevini üstlenmektedir. Aynı zamanda bireylerde topluma karşı olan uyumun sağlanması ve kolaylaşması için belirli standartları sağlar. (Özensel, 2003, s.23). Değerler, toplumdaki bireylerin onları korumaları ya da onlara değer vermemeleri neticesinde ya zamanla kaybolabilir veya nesilden nesile aktararak yıllarca sürdürülebilir (Topal, 2019, s.246).

Değerlerin nesilden nesile aktarılabilmesi ve devamının sağlanabilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu durum değerler eğitimi zorunlu kılmıştır. Eğitim programları bu bağlamda geçmişten günümüze kadar gelen değerlerin sonraki nesillere aktarımında en önemli rolü üstlenmiştir. Değerler, bireylerin önemli gördükleri noktaları ayırıştırarak, bu doğrultuda tercihlerini, olması istenilen veya tam tersi istenilmeyen durumları gösterir. Ayrıca değerler, kendilerine yüklenen anlamlara göre de sınırlanırlar. Sınırlanan değerler sistemde değer önceliklerini ortaya koyar. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değerlerin önem sırasına göre yorumlanabilir. Ek olarak, değerler sürekli değişim halindedir. Zamanla önceliklerin değişmesiyle birlikte değerlerin önem sıralamasında da değişiklikler ortaya çıkar. Bu bağlamda, eğitim toplumun bir bütünü olup değerlerin de sosyal, kültürel ve siyasal gelişmelerden ayrı tutulması imkansızdır (Genç ve Eryaman, 2007).

Türk Millî Eğitim sisteminin genel hedefleri öğrencilere kazandırılması gereken birçok değer olduğunu belirtmiştir. Bireyleri “Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişime değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” gibi birçok değeri barındıran ve “iyi insan”, “iyi vatandaş” yetiştirmek gayesini üstlenen eğitim sistemi, değerlerin eğitimin her alanında ve aşamasında öğrenciye kazandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Kasapoğlu, 2013, s.99).

Eğitim kurumlarının önemini buradan anlayabiliriz. Toplum birliğinin sağlanması, değişen ve gelişen kültürlere ayak uydurulması ve yaşanacak olan problemlere önceden önlem alınabilmesi oldukça önemlidir. Bu bakımdan değerler eğitimi öğretim programlarında yerini almıştır. İçinde bulunduğumuz çağda birçok ülke öğretim programlarında değişikliklere giderek çağa uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Türkiye’de 2004 yılından bu yana ilköğretimdeki programların revize edilmesi yönündeki faaliyetler farklılıklara uyum sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığınca başlatılmıştır. İlköğretim programlarının yenilenmesi ile birlikte oluşturulan programlarda yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının benimsenmesiyle öğrenciyi merkeze alan, etkinlik temelli, dersler arası yatay ve dikey bağlantıların üzerinde durulduğu, öğrencilerin sınıf içinde ve dışında gerçekleşen öğrenimleri bütünleştirmeye önem veren bir yaklaşım benimsenmiştir (Kazu ve Aslan, 2012, s.694).

Eğitim sistemimiz ve okullar değerlerin uygulamaya geçirilmesi noktasında önem arz eden görevler üstlenmektedirler. Okullarda “Değerler Eğitimi” başlığı altında bir ders okutulmamaktadır. Ancak örtük program sayesinde değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Değer gelişiminde okullarda benimsenen disiplin algıları ve rol model olan öğretmenlerin davranışları ile aynı zamanda toplumun gerçekleşmesini beklediği olgular değer gelişimine bu süreçte katkıda bulunmaktadır (Akbaş, 2004).

Değerler eğitiminin sağlıklı bir şekilde kazandırılması için öğretim programlarında aldığı yer çok önemlidir. Sorumluluk sahibi, duyarlı, bilinçli bireylerin yetişmesi öğretim programlarında yer alan değerlerin kazandırılmasıyla gerçekleşeceği gibi aynı zamanda ailede verilen değer eğitimiyle de olacaktır. Bu yüzden değerlerinin eğitiminin ilk olarak ailede başladığı, sonrasında okulda öğretim programlarıyla kazandırıldığı unutulmamalıdır.

İlkokullarda yer alan öğretim programlarında bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlara göre hazırlanan kazanımların öğretim programlarındaki dağılımına dikkat edilmelidir. Bu çalışma literatürdeki yer alan çalışmaların incelenmesi sonucunda hayat bilgisi dersi kapsamında kazandırılması hedeflenen değerleri ortaya koymuştur. Toplumların geleceği, değerlerini benimseyerek bunları gelecek nesillere aktarabilen bireylerle birlikte yönlendirilir. Bu yüzden eğitim sistemimizin içerisinde de bulunan değerler eğitimi büyük önem taşımaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programları değerlerin öğrencilere kazandırılmasında içeriği ve kazanımları bakımından diğer

derslere oranla daha uygundur. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, ilkokul hayat bilgisi dersi öğretim programlarının değerler eğitimi açısından incelenmesidir. Bu çalışmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. 1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programının amaçlarında yer alan değerler nelerdir?
2. 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programının amaçlarında yer alan değerler nelerdir?
3. 1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programının amaçlarında yer alan değerler nelerdir?
4. 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programının amaçlarında yer alan değerler nelerdir?
5. 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programının amaçlarında yer alan değerler nelerdir?
6. 2005 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programının amaçlarında yer alan değerler nelerdir?
7. Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki kazanımların içeriğinde yer alan değerler nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının değerler eğitimi açısından değerlendirmeyi ve YÖK tez tarama merkezinde kayıtlı olan lisansüstü tezlerin incelenmesine yönelik durum çalışması olup; nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar bir görüş ortaya koymak için, içinde buldukları çevre içinde sosyal olayları anlamayı ve incelemeyi hedefler. Bunun için görüşme, doküman analizi ve gözlem gibi nitel veri toplama araçları kullanır. Araştırma yapan kişilere ait sayısal verilerden elde edilen tecrübeleri kültürler vasıtasıyla nasıl meydana geldiği hakkında görüşler bildirmelerini sağlamak nitel araştırmaların amaçları arasındadır (Gözel, 2018, s.87).

Hayat bilgisi dersi öğretim programlarında uygulanan değerler eğitimi durum olarak belirlenerek birinci, ikinci ve üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programları birden fazla birim olarak incelenmiştir. Literatür incelendiğinde durum çalışmalarının farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Felsefi olarak nitel araştırmalar incelendiğinde bireylerin durum çalışmalarını tek bir sınıflandırma yöntemiyle ifade etmelerinin her zaman doğru bilgiyi yansıtmadığı görülmektedir. Tüm bunları tek bir tür ile açıklamaya çalışmanın kimi durumlarda yetersiz kalabileceği görülmektedir (Leymun, Odabaşı ve Kabakçı Yurdakul, 2017).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, YÖK “ün veri tabanındaki lisansüstü tezler ve TR Dizin de yayınlanan makaleler oluşturmaktadır. Adında “Hayat Bilgisi Öğretim Programları” ve “Hayat Bilgisi Öğretim Programı” ve Değerler Eğitimi” kelimelerini içeren, YÖK Tez Merkezine ulaştırılmış, TR Dizinde yayınlanarak erişime açık olan ve dili Türkçe olan lisansüstü tezler ile makaleler araştırmanın evrenidir. Tarama Sonucunda YÖK veri tabanında kayıtlı 21 adet teze, 30 adet makaleye ulaşılmıştır.

Araştırmanın örneklemini ise başlığında “Hayat Bilgisi Öğretim Programı” ve “Değerler Eğitimi” geçen tezler ve makaleler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamındaki tezlere, YÖK’ ün internet sitesinden, makalelere ise TR Dizin den ulaşılmış, tezlerin ve makaleler bir liste haline getirildikten sonra ulaşılan tezler ve makaleler bilgisayar ortamına kaydedilip, gözden geçirilip araştırma yapmak üzere dosyalanmıştır.

Araştırmada kullanılacak dokümanların belirlenmesi amacıyla Hayat bilgisi dersi öğretim programlarına ve değerler eğitimine yönelik literatür taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda elde edilen dokümanların hangilerininin araştırma problemiyle ilgili olup olmadığı incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Doküman analizi yoluyla ulaşılan veriler çözümlenmesi için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Sonrasında ulaşılan verilerin kaydedilerek, dosya haline getirilmiştir. Ulaşım sağlanan tezler ve makaleler daha önceden belirlenmiş alt problem başlıklarına göre incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde görüşme ve gözlem sonucunda ulaşılan veriler kişisel düşüncelerle ifade edilerek düzenlenir. Elde edilen veriler inceleme öncesinde belirlenmiş başlıklara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Bulgular arasında neden- sonuç bağlantısı kurularak, karşılaştırmalar yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada belirlenen amaca yönelik önce literatür incelemelerine göre bir analiz çerçevesi belirlenmiş, sonrasında, 1926 yılı öğretim programından başlanarak ve 2005-2009 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına kadar tüm programlar değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

Araştırma Etiği

Bu araştırma tamamlanmış olan lisansüstü tezlerin doküman incelemesi yöntemiyle yürütüldüğü için etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Bulgular

Birinci Alt Problem İle İlgili Bulgular

1926 yılı Hayat Bilgisi Öğretim programı içerisindeki değerler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.

1926 İlkokul Programı Hayat Bilgisi Dersi Amaçlarında Yer Alan Değerler (Yaşaroğlu, 2018, s.727)

Maddeler	Tespit Edilen Değerler
5) Mektep hayatında aile veya şehir muhitindeki insanlar arasında tahaddüs eden (meydana gelen hakiki vakıalar münakaşa edilmek veyahut hayali masallar ve hikâyeler nakletmek suretiyle çocuklara ahlaki telkinler yapmak	Ahlaklı Olmak
9) Müşterek mesai sayesinde talebe arasında teavün (yardımlaşma) ve tesanüt (dayanışma) hislerini uyandırmak ve kuvvetlendirmek	Yardımlaşma Dayanışma

Tablo 2’de görüldüğü üzere, 1926 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde programda 9 hedefe yer verildiği görülmektedir. Yukarıdaki tabloda verilen 5 ve 9 numaralı hedeflerde ise ahlaklı olmak, yardımlaşma ve dayanışma değerlerine yer verilmiştir. Programda değerlerle ilgili bir açıklama yapılmadığı için ve sadece 3 adet değere yer verildiği için 1926 programı değerler eğitimi açısından çok kısıtlı kalmıştır.

İkinci Alt Problem İle İlgili Bulgular

1936 yılı Hayat Bilgisi Öğretim programı içerisindeki değerler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3.

1936 İlkokul Programı Hayat Bilgisi Dersi amaçlarında bulunan değerler (Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018, s.33)

Maddeler	Tespit edilen değerler	Tespit edilen alt değerler
b) Çocuğun muhit ve yaşama şartlarını, coğrafi bakımdan tetkik ettirmek	Duyarlılık	Coğrafi duyarlılık
c) Önemli tarihi vak'alara dikkatlerini çekmek, tarihi oluşu kavratmağa temel hazırlamak	Duyarlılık	Tarihsel duyarlılık
d) Tabiatın güzelliklerini duyurmak ve sevdirmek	Sevgi	Doğa sevgisi
e) Yurt ve Millet severlik için temel vazifesini görecek olan, yakın yurda ve halka karşı bağlılık duygu ve şuurunu uyandırıp beslemek	Sevgi Sadakat	Yurt sevgisi Millet sevgisi

Tablo 3'e bakıldığında, 1936 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programı; programda gösterilen beş amaca uygun olarak sadakat, duyarlılık ve sevgi değerlerini içermektedir. Bu değerlerden duyarlılık tarihsel ve coğrafi duyarlılık olarak, sevgi doğa, yurt ve millet sevgisi olarak verilmiştir. Programda sadece üç değere yer verilmiştir. Bu bakımdan 1936 programında yer alan değerler kısıtlı olarak kalmıştır.

Üçüncü Alt Problem İle İlgili Bulgular

1948 yılı Hayat Bilgisi Öğretim programı içerisindeki değerler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

1948 İlkokul Programı Hayat Bilgisi Dersi amaçlarında yer alan değerler(Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018, ss.33-34)

Maddeler	Tespit edilen değerler	Tespit edilen alt değerler
1.a) Onlara, gündelik tabiat olaylarını doğru bir şekilde yorumlamalarını sağlayacak bilgi, tabiat güzelliklerine karşı sevgi ve tabiat öğelerinin korunması için iyi alışkanlıklar kazandırmak	Sevgi Duyarlılık	Doğa sevgisi Doğal çevreye duyarlılık
1.b) Öğrencilerin, evde, okulda ve çevredeki insanlarla münasebetlerinde sevgi, saygı, doğruluk, işbirliği ve sorumluluk duygularını geliştirmek suretiyle onlarda yurda ve millete bağlılığın temelini kurmak	Sevgi Saygı Sorumluluk Sorumluluk Yardımsverlik	İnsan sevgisi Vatan sevgisi Millet sevgisi Bireylere Saygı
1.c) Gündelik olaylardan, her gün kullandığımız eşyadan, yakın yurdun anıtlarından, geleneklerinden ve tanınmış insanların hayatından harekete geçerek öğrencilerde tarihsel oluş fikrini uyandırmak	Duyarlılık	Tarihsel duyarlılık
1.d) Çocuğa çevresini ve yaşama şartlarını coğrafya bakımından gözden geçirmek	Duyarlılık	Coğrafi duyarlılık

Tablo 4'e göre, 1948 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programı amaçlarında saygı, sevgi, doğruluk, yardımsverlik, sorumluluk ile duyarlılık değerlerini barındırmaktadır. Burada sevgi değeri doğa, insan, vatan, millet sevgisi alt başlıklarında incelenirken saygı değeri bireylere saygı alt başlığında incelenmiştir. Bunların yanında duyarlılık değeri, doğal çevreye duyarlılık, tarihsel ve coğrafi duyarlılık başlıklarında yerini almıştır.

Dördüncü Alt Problem İle İlgili Bulgular

1968 yılı Hayat Bilgisi Öğretim programı içerisindeki değerler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.

1968 İlkokul Programı Hayat Bilgisi Dersi amaçlarında yer alan değerler(Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018, ss.34-35)

Maddeler	Tespit edilen değerler	Tespit edilen alt değerler
1.b) Millet ve yurt işlerine karşı yakın bir ilgi duyarlar	Sevgi	Doğa sevgisi
1.d) Günlük olayları, her gün kullandığı eşyayı, yakın çevrenin eserlerini, anıtlarını inceleyerek toplumsal gelişme bilinci kazanırlar	Sorumluluk	-
2.a) Türk milletine, Türk Cumhuriyetine, Atatürk'e ve devrimlerine karşı sevgi ve saygı duya, onlara güvenirlir	Sevgi Saygı	Millet Sevgisi Türk büyüklerine ve yaptıklarına saygı
2.c) Yakın çevrede yaşamış büyük insanları ve çevrenin gelişip ilerlemesine hizmet etmiş olanları tanır, onları takdir etme ve değerlendirme duygusu kazanırlar	Saygı	Türk büyüklerine ve yaptıklarına saygı
2.d) Demokratik davranışlara ve inanışlara sahip bir yurttaş olurlar	Demokrasi	-
2.e) Aileyi, okulu ve yurdu severler, Millî duygularını kuvvetlendirirler	Sevgi	Aile sevgisi Vatan sevgisi
2.f) Ailelerinin ve toplumun mutluluğa en iyi şekilde nasıl yararlı olabileceklerini araştırırlar; kendi mutluluklarının, toplumun yükselmesine bağlı bulunduğunu kavrarlar	Fedakarlık	-
3.a) Evde, okulda ve çevrede beraber yaşadıkları insanlara karşı sevgi ve saygı duyarlar	Sevgi Saygı	İnsan sevgisi Bireylere saygı
3.b) Doğruluk fikri ve işlerini doğru yapma alışkanlığı kazanırlar	Doğruluk/ dürüstlük	-
3.c) Dayanışma, işbirliği ve sorumluluk duygularına sahip olurlar	Dayanışma	-
3.d) Aileyi, okulu ve çevreyi inceleyerek topluluk halinde yaşamının önemini kavramaya ve toplumun istediği davranışları göstermeye başlarlar	Sorumluluk	-
4.a) Ailenin geçim ve gelir durumunu dikkate alarak parasını planlı harcamaya, tutumlu olmaya ve yerli malı kullanmaya önem verirler	Tasarruf	-
4.b) Eşyalarını ve toplumun ortak mallarını iyi kullanır ve gerektiğinde onarırlar	Sorumluluk	-
5.b) Ev ve iş hayatlarını daha iyi düzenlemeye, etrafını geliştirip güzelleştirmeye; içinde bulunduğu hayattan daha üstün bir yaşama seviyesine ulaşmaya çalışırlar	Sorumluluk Çalışkanlık	-
5.c) Çalışmanın, dinlenmenin ve eğlenmenin gereğini ve zamanını kavrarlar	Çalışkanlık	-
5.d) Tarım, ticaret ve sanayi faaliyetlerle ilgilenirler, ürünlerini tanımaya ve çevrede bulunanların üretim yollarını öğrenmeye çalışırlar	Çalışkanlık	-

Tablo 5'te görüldüğü üzere, 1968 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki değerlerin sayısı artmış, diğer programlarda yer alan değerlerden farklı olarak altı yeni değer eklenmiştir. Bu programda olan ana değerler saygı, sevgi, sorumluluk, fedakârlık, tasarruf, dayanışma, doğruluk, dürüstlüktür. Sevgi değeri; doğa, millet, aile, vatan ve insan sevgisi alt başlıklarında, saygı değeri; Türk büyüklerine saygı ve bireylere saygı alt başlıklarında incelenmiştir.

Beşinci Alt Problem İle İlgili Bulgular

1998 yılı Hayat Bilgisi Öğretim programı içerisinde değerler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6.

1998 İlkokul Programı Hayat Bilgisi Dersi amaçlarında yer alan değerler(Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018, s.36)

Maddeler	Tespit edilen değerler	Tespit edilen alt değerler
1.Türk milletinin bir bireyi olmaktan gurur duyuş	Sevgi Güven	Millet sevgisi Özgüven
2.Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bütünlüğünün farkında oluş	Bağımsızlık	
3.Türk milletinin kültürel değerlerini benimseyiş	Duyarlılık	Kültürel değerlere duyarlılık
4.Atatürk’e sevgi ve saygı duyuş	Sevgi	Atatürk sevgisi
5.İnsanlara sevgi ve saygı duyuş	Saygı	Atatürk’e saygı
6.Kendine güven duyuş	Güven	Özgüven
7.Dayanışma ve işbirliği içinde olmayı alışkanlık haline getiriş	Dayanışma	-
9.Aile hayatının öneminin farkında oluş	Aile birliğine önem verme	-
11.Planlı çalışmayı alışkanlık haline getiriş	Çalışkanlık	
12.Ülke ve dünya olaylarına duyarlı oluş	Duyarlılık	Ülke ve dünya sorunlarına duyarlılık
19.Demokrasinin temel kurallarına uyabilme	Demokrasi	-
20.Sorumluluğunu yerine getirebilme	Sorumluluk	-
25.Çevreyi koruyabilme	Duyarlılık Temizlik	Doğal çevreye duyarlılık

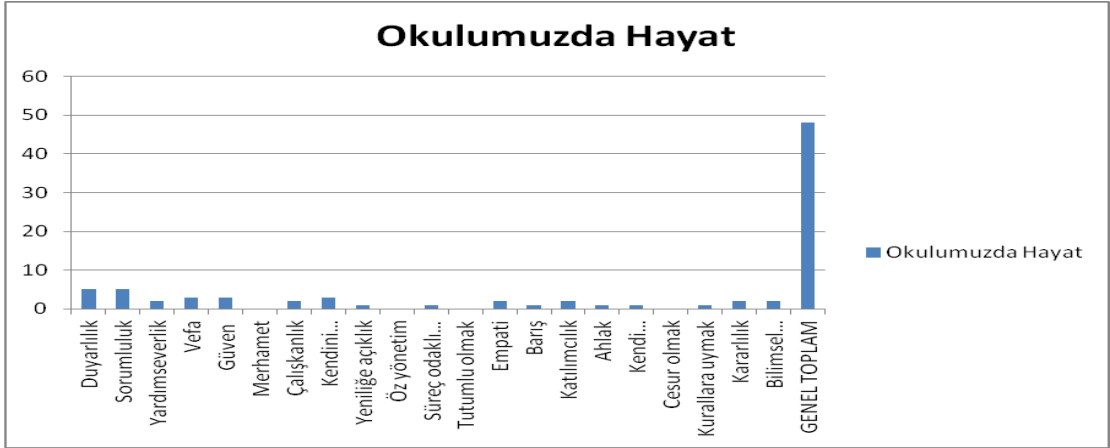
Tablo 6’ya bakıldığında, 1998 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programında olan değerler dayanışma, sevgi, sorumluluk, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, temizlik, duyarlılık, saygı, demokrasi, güven ve bağımsızlık değerleridir. 1948 ve 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programına bakarak 1998 yılında programa altı yeni değer eklendiği görülmektedir. Burada sevgi değeri; millet ve Atatürk sevgisi olarak incelenmiş, güven değeri; özgüven alt değerinde verilmiş duyarlılık değeri ise kültür anlamındaki değerlere, ülkede ve dünyada gerçekleşen sorunlara, doğal çevreye duyarlılık alt başlıklarında incelenmiştir.

Altıncı Alt Problem İle İlgili Bulgular

2005 ve 2009 yılı Öğretim Programlarında Hayat Bilgisi dersi kapsamında amaçlar yer almadığı için 2005 ve 2009 yılı programlarında yer alan değerlere ulaşılamamıştır.

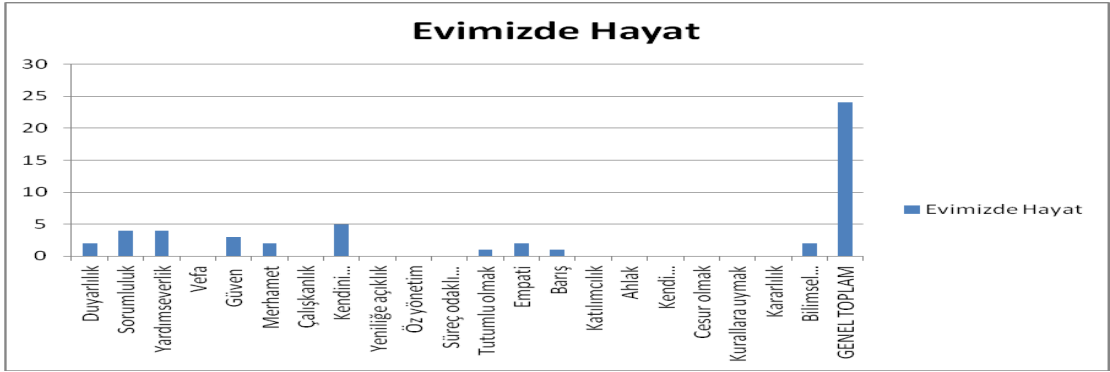
Yedinci Alt Problem İle İlgili Bulgular

Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki kazanımların içeriğinde yer alan değerlere ilişkin bulgular 1., 2. ve 3. sınıf olarak her sınıf seviyesindeki temalarda ayrı olarak aşağıda gösterilmiştir.

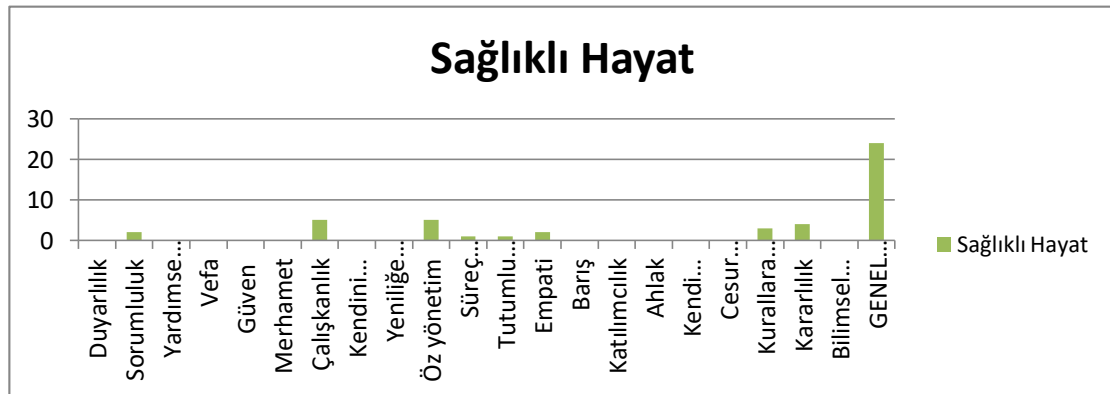
Grafik 1. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okulumuzda Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 1'e göre, birinci sınıf "Okulumuzda Hayat" ünitesinde 21 değer başlığı verilmekte olup, bu değerlerden en çok duyarlılık, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri üzerinde durulmuştur.

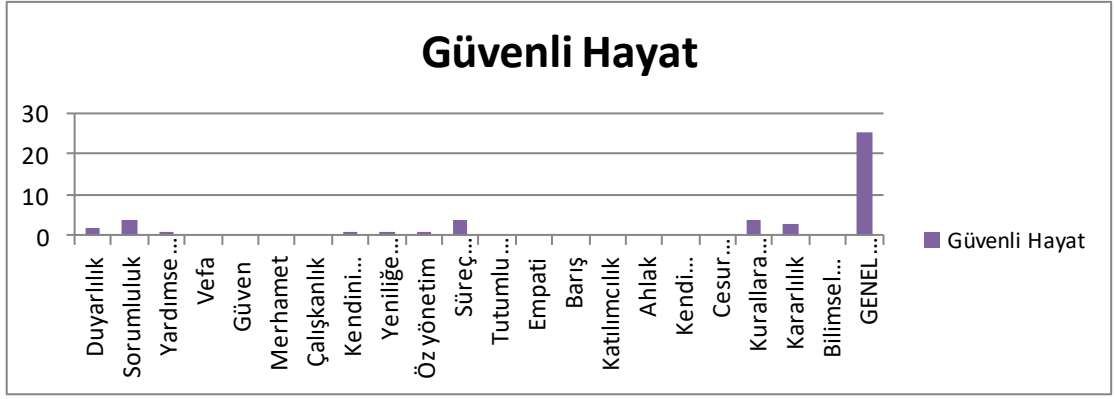
Grafik 2. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Evimizde Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 2'ye göre, birinci sınıf "Evimizde Hayat" ünitesinde 21 değer başlığı verilmekte olup, bu değerlerden en çok sorumluluk ve kendini disiplin altına alma değerleri üzerinde durulmuştur.

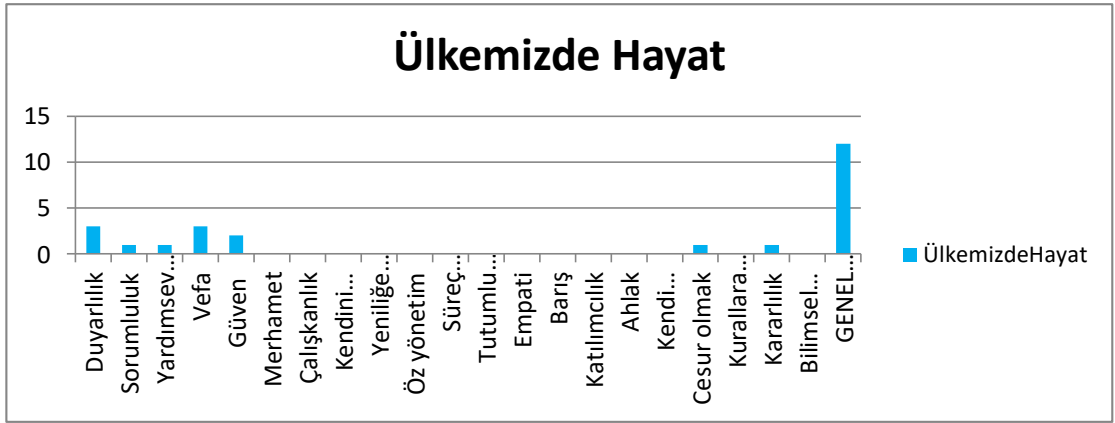
Grafik 3. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 3'e bakıldığında, birinci sınıf "Sağlıklı Hayat" ünitesinde 21 değer başlığı verilmekte olup, bu değerlerden en çok çalışkanlık, öz yönetim, kurallara uymak ve kararlılık değerleri üzerinde durulmuştur.

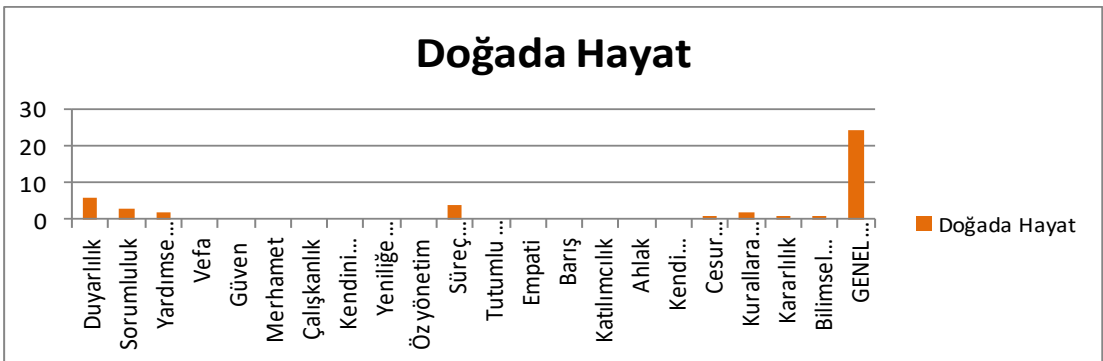
Grafik 4. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 4'e göre, birinci sınıf "Güvenli Hayat" ünitesinde 21 değer başlığı verilmekte olup, bu değerlerden en çok sorumluluk, süreç odaklı olmak ve kurallara uymak değerleri üzerinde durulmuştur.

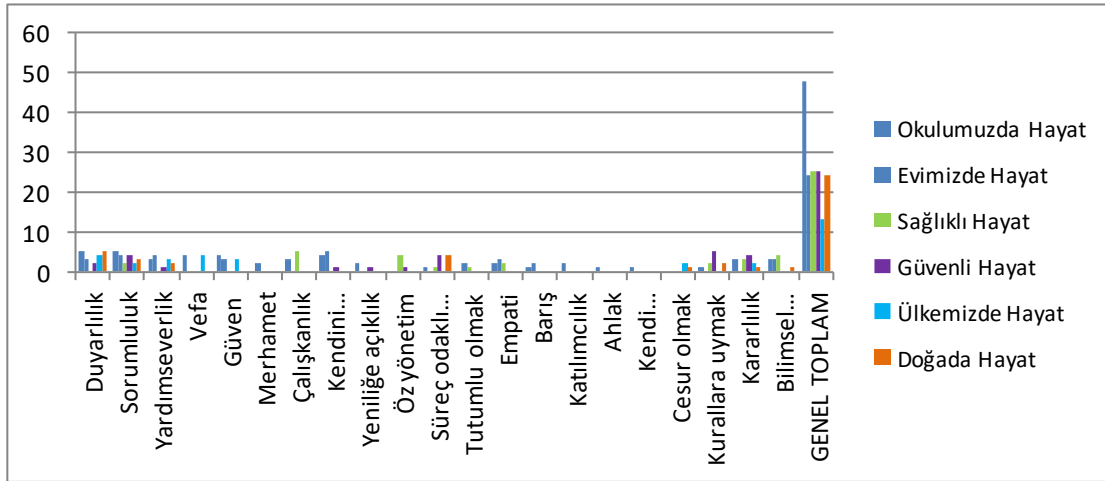
Grafik 5. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 5'te görüldüğü üzere, birinci sınıf "Ülkemizde Hayat" ünitesinde 21 değer başlığı verilmekte olup, bu değerlerden en çok duyarlılık, yardımseverlik, vefa sorumluluk ve cesur olmak değerleri üzerinde durulmuştur.

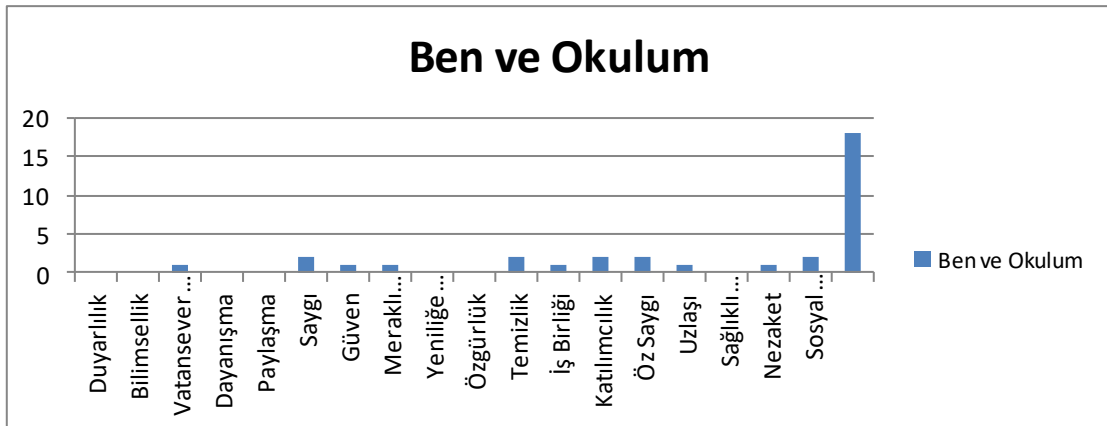
Grafik 6. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Doğada Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 6'ya bakıldığında, birinci sınıf "Doğada Hayat" ünitesinde 8 adet kazanım olup, bu kazanımlarla ilgili toplam 12 değer başlığı verilmiştir. Bu kazanımlarda en çok duyarlılık, süreç odaklı olma, sorumluluk ve sevgi değerleri üzerinde durulmuştur. Edinilen bulgulara göre vatanseverlik, dostluk, estetik, adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, merhamet, doğruluk, dayanışma, güven, misafirperverlik, dürüstlük, paylaşma, vefa ve sabır değerlerinin kazanımlarda yer almadığı görülmüştür.

Grafik 7. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerisinde Olan Değerlerin Genel Görünüm

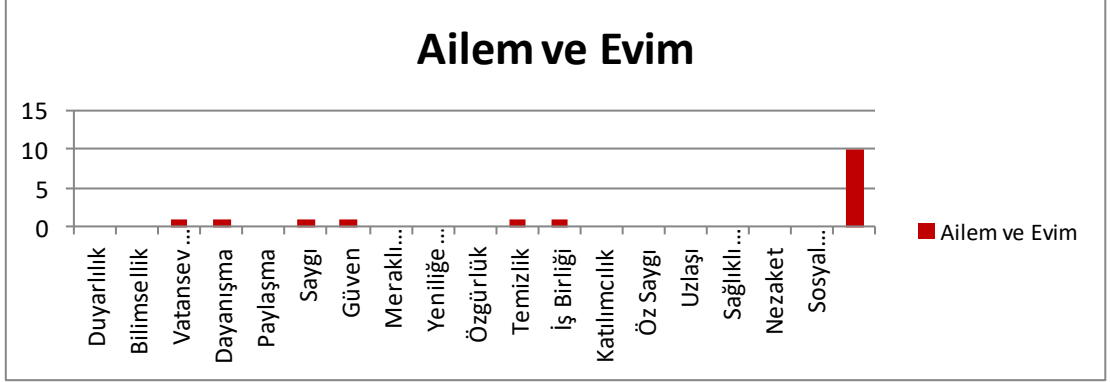
Grafik 7'ye göre, 2017-2018 yılına dair ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, "Okulumuzda Hayat" ünitesi 11 kazanım ve 30 ders saati, "Evimizde Hayat" ünitesi 9 kazanım 28 ders saati, "Sağlıklı Hayat" ünitesi 7 kazanım 22 ders saati, "Güvenli Hayat" ünitesi 6 kazanım ve 20 ders saati, "Ülkemizde Hayat" ünitesi 8 kazanım ve 20 ders saati en son ünite olan "Doğada Hayat" ünitesinin ise 9 kazanım ve 24 ders saatinden oluştuğu görülmüştür. Buna göre ünitelerde yer alan değerler aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir:

Grafik 8. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ben Ve Okulum Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

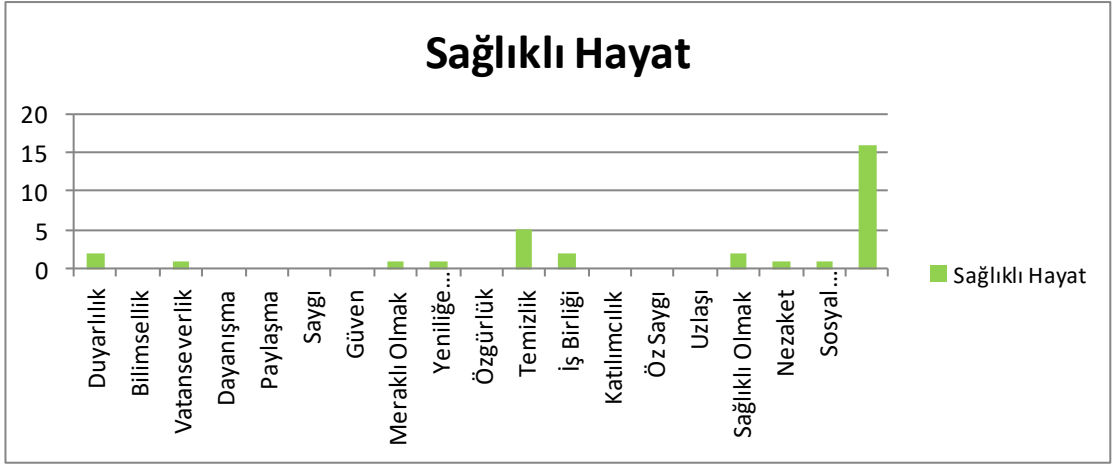
Grafik 8'e bakıldığında, ikinci sınıf "Ben ve Okulum" ünitesinde 18 değer başlığı verilmekte olup, bu değerlerin saygı, katılımcılık, tutumlu olmak, kendini analiz etmek ve kurallara uymak ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımlar incelendiğinde programın içinde adalet, bağımsızlık, çalışkanlık, aile birliğine önem verme, vefa, dayanışma, merhamet, duyarlılık, dürüstlük, doğruluk,

estetik, güven, sabır, paylaşma, sevgi, misafirperverlik, vatanseverlik ve bilimsellik gibi değerlerin kazanımlarda bulunduğu görülmektedir.

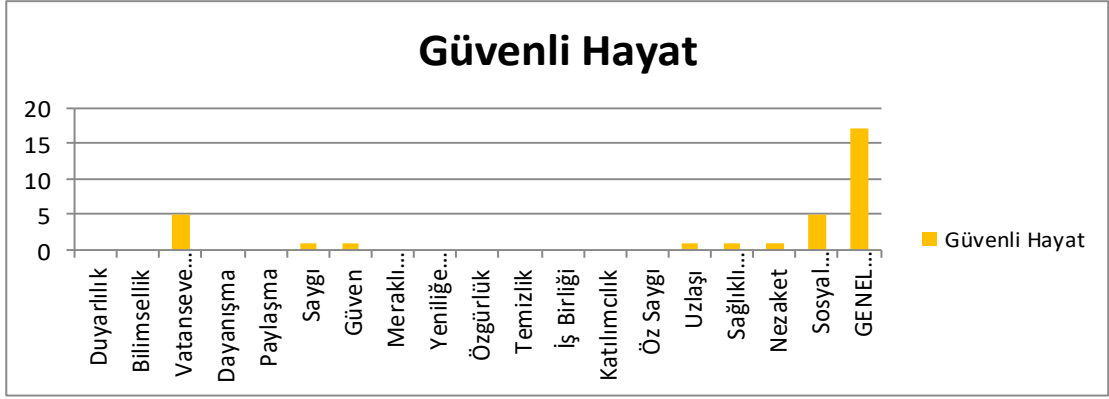
Grafik 9. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ailem Ve Evim Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 9'a göre, ikinci sınıf "Ailem ve Evim" ünitesinde 10 tane değer başlığı verilmiş olup, bu değerler tutumlu olmak, sorumluluk, yardımseverlik, iş birliği, güven, aile birliğine önem verme, dayanışma, açık fikirli olmak ve temizlik değerleri etrafında toplanmıştır. Programda olmadığı halde kazanımlarda tutumlu olmak, iş birliği, açık fikirli olmak ve temizlik değerlerinin olduğu da tespit edilmiştir.

Grafik 10. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 10'da görüldüğü gibi, ikinci sınıf "Sağlıklı Hayat" ünitesinde 10 tane değer başlığı yer almakta olup, bu değerlerden en çok sağlıklı olmaya önem vermek ve duyarlılık değerleri üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Bunların yanında yeniliğe açıklık, meraklı olmak, kendini kontrol altına almak, kurallara uymak, sağlıklı beslenmeye önem vermek gibi değerler de yer almıştır.

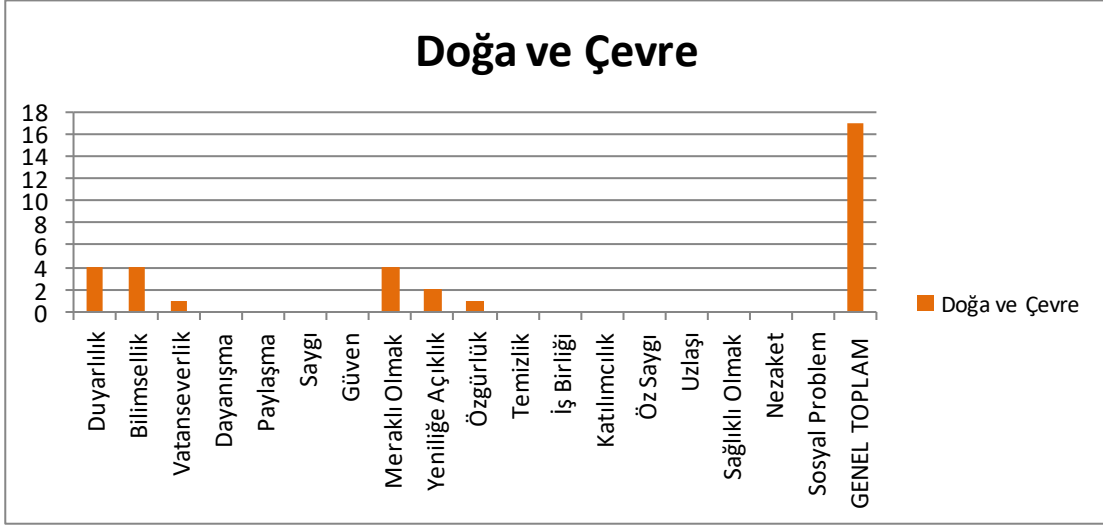
Grafik 11. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 11'e göre, ikinci sınıf "Güvenli Hayat" ünitesinde yer alan 8 kazanıma dair 9 adet değer başlığı yer almaktadır. Bu değerlerden sorumluluk ve kurallara uyma değerleri üzerinde daha fazla durulmuştur. Bunların yanında sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kendini kontrol altına almak, nezaket, kendi amaçlarını seçebilmek ve sosyal problem çözmek gibi değerlerin de yer aldığı bulgusuna rastlanmıştır.

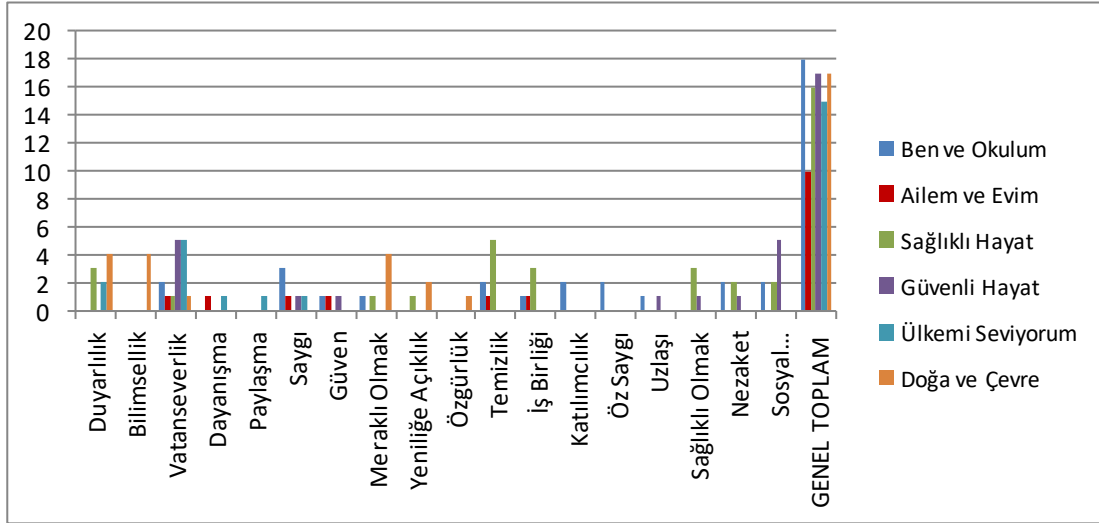
Grafik 12. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemi Seviyorum Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 12'ye bakıldığında, ikinci sınıf "Ülkemi Seviyorum" ünitesinde 6 kazanıma dair 10 tane değer başlığına yer verilmiş olup, bunlardan en fazla vatanseverlik ve duyarlılık değerleri üzerinde durulduğu görülmüştür. Bunların yanında yeniliğe açıklık, meraklı olmak, analiz etmek ve özgürlük gibi değerlerinde üniteye verilmeye çalışıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

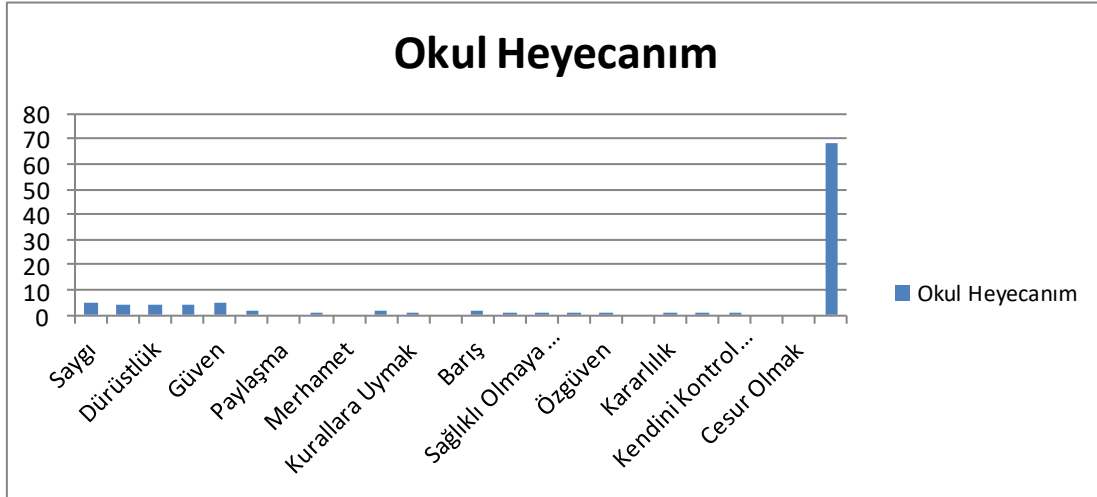
Grafik 13. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Doğa ve Çevre Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Grafik 13'e göre, ikinci sınıf "Doğa ve Çevre" ünitesinde yer alan 10 kazanıma dair 7 değer başlığı verilmiştir. Bu değerlerden süreç odaklı olma, sevgi ve duyarlılık değerleri üzerinde daha fazla durulduğu görülmüştür. Bunların yanında sonuç odaklı olma ve meraklı olma değerleri üzerinde de durulduğu tespit edilmiştir.

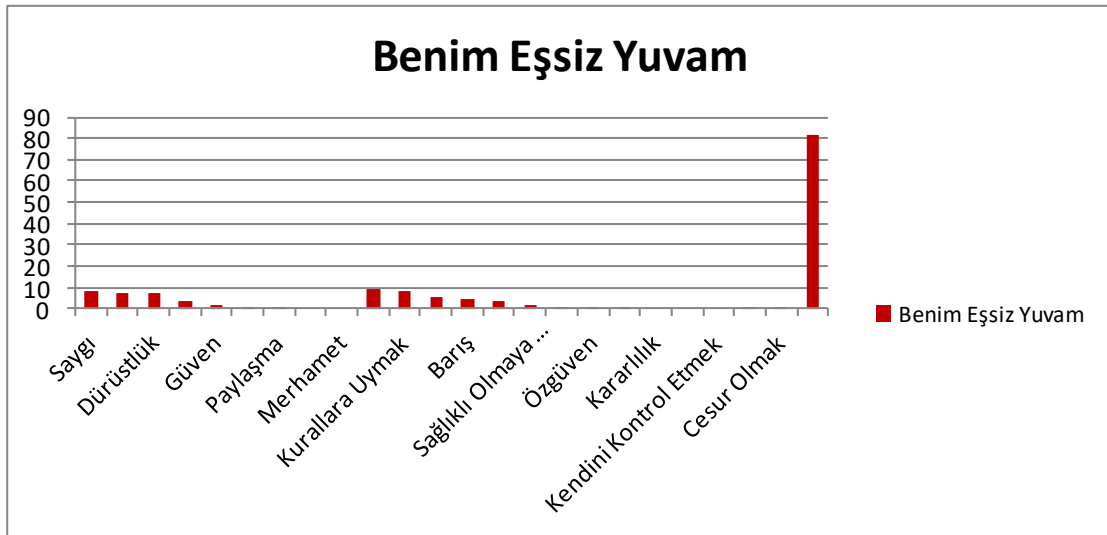
Grafik 14. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerisinde Olan Değerlerin Genel Görünümü

Grafik 14'te görüldüğü üzere, 2017-2018 2.sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programı incelendiğinde "Okulumuzda Hayat" ünitesi 9 kazanımla 24 ders saati, "Evimizde Hayat" ünitesi 8 kazanım 20 ders saati, "Sağlıklı Hayat" ünitesi 5 kazanım 13 ders saati, "Güvenli Hayat" ünitesi 6 kazanım ve 15 ders saati, "Ülkemizde Hayat" ünitesi 9 kazanım ve 22 ders saati ve "Doğada Hayat" ünitesi 6 kazanım ve 14 ders saati olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Buna göre ünitelerde yer alan değerler aşağıda belirtilmiştir:

Grafik 15. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okul Heyecanım Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

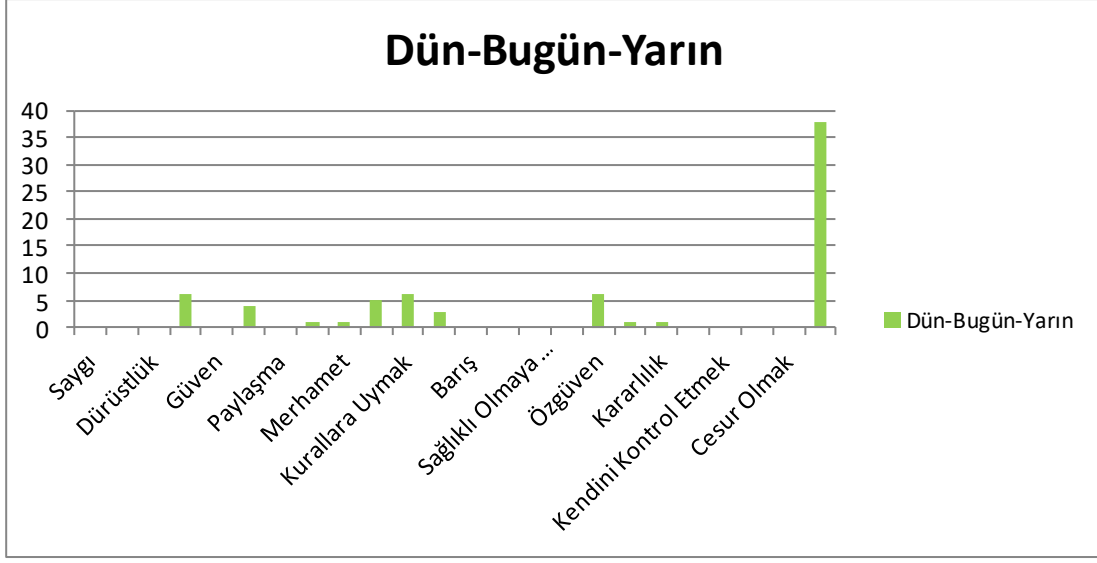
Grafik 15'e göre, üçüncü sınıf "Okul Heyecanım" ünitesinde yer alan 29 kazanıma ait 33 değer başlığına yer verilmiştir. Bu değerlerden daha çok saygı, sevgi, dürüstlük, adalet, sosyal problem çözüme, hoşgörü ve kendini ifade etmek değerleri üzerinde durulduğu görülmüştür. Bunların yanında kendini ifade etmek, sosyal problem çözmek, hoşgörü, barış, kendini analiz etmek, kurallara uymak, kararlılık, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, liderlik, katılımcılık, iş birliği, öz yönetim, açık fikirli olmak, nezaket, özgüven, empati, kendini disiplin altına alma ve karar vermek değerlerinin de olduğu bulgusuna rastlanmıştır.

Grafik 16. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

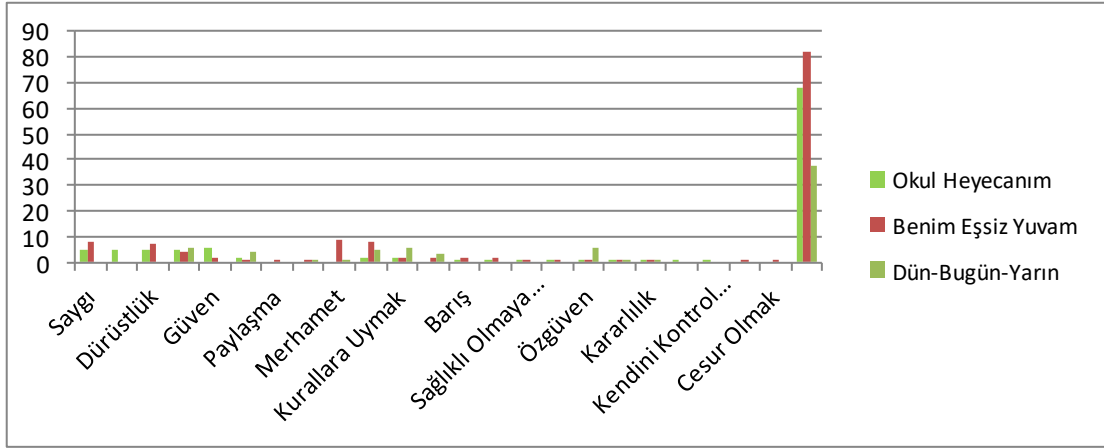
Grafik 16'ya bakıldığında, üçüncü sınıf "Benim Eşsiz Yuvam" ünitesinde bulunan 35 kazanıma dair 35 ayrı değer başlığı verilmiştir. Bu değerlerden daha çok kendini ifade etme, saygı, meraklı olma, hoşgörü, sevgi ve sorumluluk değerleri üzerinde durulmuştur. Bunların yanı sıra programda net olarak belirtilmese de kendini ifade etmek, meraklı olmak, hoşgörü, kurallara uymak, yeniliğe açıklık, süreç odaklı olmak, sosyal problem çözmek, barış, kendini analiz etmek, öz yönetim, açık fikirli olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, liderlik, katılımcılık, nezaket, analiz etmek, öz saygı,

tutumlu olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, şeffaflık ve cesur olma gibi değerlerin de yer aldığı bulgusuna rastlanmıştır.

Grafik 17. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi İçinde Olan Değerler Listesi

Grafik 17'ye göre, üçüncü sınıf "Dün-Bugün-Yarın" ünitesinde 20 kazanım bulunmakta olup, 15 ayrı değer başlığı verilmiştir. Bu değerlerden daha çok analiz etme, vatanseverlik, meraklı olma, duyarlılık, kendini ifade etme ve süreç odaklı olma değerleri üzerinde durulmuştur. Bunların yanı sıra programda yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, kendini analiz etmek, liderlik, katılımcılık ve işbirliği değerlerinin de olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Grafik 18. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerisinde Olan Değerlerin Genel Görünümü

Grafik 18'e göre, üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinin "Okul Heyecanım" ünitesinde değerlerle ilgili 29 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar; hoşgörü, kendini ifade etmek, sevgi, saygı, adalet, dürüstlük ve sosyal problem çözmek değerleriyle ilgilidir. "Benim Eşsiz Yuvam" ünitesinde değerlerle ilgili 35 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar; sorumluluk, hoşgörü, sevgi, saygı, kendini ifade etmek ve meraklı olmak değerleri ile ilgilidir. "Dün-Bugün-Yarın" üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinin üçüncü ünitesidir. Bu üniteye 18 kazanım değerlerle ilgilidir. Bu kazanımlar; vatanseverlik, süreç odaklı olmak, duyarlılık, analiz etmek meraklı olmak ve kendini ifade etmek değerleriyle ilgilidir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, YÖK veri tabanından ulaşılan, tez adında “Değerler Eğitimi” ve “Hayat Bilgisi” kelimesini içeren tezler ile birlikte veri toplama araçlarıyla elde edilen bilgilerle sınırlandırılmıştır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim programlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi alanında yapılmış olan bu çalışmada, YÖK veri tabanına kayıtlı lisansüstü tezler ile TR Dizinde yayınlanmış makaleler incelenmiştir. Bu amaçla 1926 yılından itibaren günümüze kadar gelen Hayat Bilgisi öğretim programları değerler eğitimi açısından incelenip değerlendirilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde ve bu araştırma sonunda elde ettiğimiz bulgulara göre, Meydan (2014)’ın da çalışmasında ifade ettiği gibi değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların birbirlerinden değişik ve uç noktalarda olan kavram veya olgu olarak algılanmaması gerektiğini fakat; değerler eğitiminde bütüncül yaklaşımın tercih edilmesinin daha uygun olacağını belirtmektedir. Yine incelenen başka bir çalışmada Avcı ve Kayabaşı (2018) değerlerin kazandırılmasında belirli bir sistemin izlenmediğini ifade etmiştir. Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan değerlerin sadece okulla sınırlandırılmaması gerektiği konusunda Akbaş (2004) okulda benimsenmesi ve davranışa dönüştürülmesi istenen değerlerin, sosyal çevrede ve aile ortamında gerektiği kadar özümsemediğini, okuldaki değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin rol model olmasından dolayı önemli bir yerde olduklarını ifade etmiştir. Değerlerin kazandırılmasında bireyin en çok etkilendiği kişi öğretmendir. Öğrenciler öğretmenlerinin davranışlarını rol-model olarak alırlar. Bununla ilgili olarak Bahçe (2010) öğretmenler açısından gelişimin önemli bir parçası durumunda olan hizmet içi eğitim ve bununla birlikte seminer çalışmalarının artırılmasını, bunun yanında öğretmenlerin yeteri kadar kılavuz olabilecekleri yeterliliklere sahip hale gelmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; yapılan literatür taraması birinci alt probleme ait bulgularda 1926 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin programında ahlaklı olmak, dayanışma ve yardımlaşma değerlerine yer verildiği görülmektedir. Bu programda ahlaki değerlerin kazandırılması gerektiğinin üzerinde durulmuş ve yine hedeflerde yardımlaşma ve dayanışma değerlerinin altı çizilmiş fakat ders işleme esnasında belirli kurallara uyum sağlanması gerektiği söylenirken değerler eğitimi konusundaki ifadelerin yer almadığı tespit edilmiştir.

İkinci alt problemler ile ilgili bulguların sonuçlarına göre 1936 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersi programında sadakat, duyarlılık ve sevgi başlığındaki değerlerin olduğu belirtilmiştir. Sevgi değeri kapsamında tabiat sevgisi, vatan sevgisi ve ulus sevgisinin üzerinde durulurken, duyarlılık değerinde ise tarihi ve coğrafi değerlerinin vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü alt problemle ilgili bulguların sonucuna göre ise 1948 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin saygı, sevgi, doğruluk, yardımseverlik, sorumluluk ile duyarlılık değerlerini kapsadığı belirlenmiştir. Sorumluluk, doğruluk ve yardımseverlik değerleri program içerisinde direkt olarak verilirken, duyarlılık saygı ve sevgi değerlerinin ise alt değerlerinin olduğu da çıkan sonuçlar arasındadır. Burada duyarlılık değeri ile tarihsel ve coğrafi duyarlılık kastedilirken, saygı değerinde kişilere olan saygı ve sevgi değerinin alt değeri olarak da insan, yurt ve ulus sevgisi verilmiştir.

Dördüncü alt problemle ilgili bulguların sonucu olarak; 1968 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersi öğretim programında değerler saygı, sevgi, sorumluluk, fedakârlık, tasarruf, dayanışma, doğruluk, dürüstlük değerlerinin bulunduğu görülmektedir. Saygı ve sevgi değerleri alt değerleri de içerisinde bulundurmaktadır. Saygı değeri kişilere saygı, Türk büyüklerine ve yapmış olduklarına saygı değeri olarak verilirken, sevgi değerinin alt değerleri olarak insan, yurt, aile, ulus ve tabiat sevgisi karşımıza çıkmaktadır. 1936, 1948 ve 1968 İlkokul Programı hayat bilgisi dersi öğretim programında sorumluluk, saygı, duyarlılık, sevgi ve doğruluk/dürüstlük değerlerinin ortak olarak her birinde yer aldığı görülmektedir. Güzel Candan ve Ergen’in (2014) 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarını içerdiği esas evrensel anlamdaki değerleri bakımından olan çalışmalarında, üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında en az sayıda bulunan değerlerin barış ve misafirperverlik olduğunu bunların yanında sorumluluk ve sevgi değerleri üzerinde daha fazla durulduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Beşinci alt problemle ilgili bulguların sonucuna göre ise 1998 İlköğretim Programı Hayat Bilgisi dersi öğretim programında dayanışma, sevgi, sorumluluk, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, temizlik, duyarlılık, saygı, demokrasi, güven ve bağımsızlık değerleri bulunmaktadır. Alt değerler olarak sevgide Atatürk ve ulus sevgisi, saygıda Atatürk'e saygı, duyarlılıkta Dünya ve ülke sorunlarına karşı duyarlılık ile kültürel duyarlılık, güven değerinde ise özgüven alt değerleri yer almaktadır. Aladağ (2016) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından genel amaçların kazandırılması kapsamında hayat bilgisi dersine önemli görevler düştüğünü belirtmiştir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersinin hedeflenen değerleri kazandırmak için önemli bir noktada bulunduğunu ifade etmiştir.

Altıncı alt problemle ilgili bulguların sonuçlarına göre 2005 ve 2009 hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçları belirtilmemiştir. Ancak bunlara rağmen yapılan araştırmalarda 2005 İlköğretim programında hayat bilgisi dersinde değerlerle ilgili çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Demirhan İşcan (2007) değerler eğitimi hayat bilgisi ders kitapları bakımından incelediği çalışmalarında öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarında çeşitli değerlerin yer aldığı ancak öğretim programının içeriğinde bulunmamasına rağmen ders ve çalışma kitaplarında farklı değerlerin yer aldığı ifade etmişlerdir. Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu'nda (2005) Hayat Bilgisi birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında bireysel niteliklerle kazanımların eşleştirilmesi yapılmıştır. Burada özellikle hoşgörü ve sevgi değerlerinin üzerinde durulmuştur. Bunlardan başka toplumsallık, özgüven ve saygı değerleri de dersin içeriğinde verilmiştir. 2009 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının amaçları da verilmemesine rağmen değerler üzerinde durmuştur. Şimşek'in (2013) üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi kapsamında öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin üniteler bazında buldukları yerini incelediği araştırmasında toplamda otuz beş kazanımın değerleri içerdiğini tespit etmiştir. Yapılan bu araştırmanın sonucuna göre, 2009 İlköğretim Programında hayat bilgisi dersinde yer alan değerler eğitiminin ne denli önemli olduğu ifade edilebilir.

Yedinci alt probleme dair bulguların sonuçlarına göre 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi öğretim programının içinde olan değerler üniteler bazında tek tek incelenerek sonuçlara ulaşılmıştır. Birinci sınıf hayat bilgisi dersi kapsamında "Okulumuzda Hayat" ünitesi bazında bulunan kazanımlarda en fazla sorumluluk, saygı ile duyarlılık değerleri olduğu görülmüştür. Ünitelerdeki kazanımları incelendiğinde; adalet, bağımsızlık, bilimsellik, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, aile birliğine önem verme, güven, sevgi, merhamet, vefa ve paylaşma değerlerinin hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda olmamasına rağmen kazanımlar incelendiğinde temizlik, kendini analiz etmek empati, hoşgörü, şiddetsiz hayat, katılımcılık, meraklı olmak, kurallara uymak, kendi amaçlarını seçebilmek, nezaket, açık fikirli olmak, kendini kontrol altına almak, ahlak, yeniliğe açıklık ve özgüven değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci sınıfta hayat bilgisi dersinde "Evimizde Hayat" ünitesi kapsamında yer alan kazanımlarda daha çok kendini analiz etmek, saygı ve aile birliğine önem verme değerlerine yer verilmiştir. Ünitelerdeki kazanımlar incelendiğinde programda adalet, doğruluk, yardımseverlik, misafirperverlik, bağımsızlık, vefa, dürüstlük, estetik, çalışkanlık, paylaşma, sabır, vatanseverlik, dostluk ve bilimsellik gibi değerlerin kazanımlarda hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda olmamasına rağmen kazanımlar incelendiğinde kendini kanallandırmak, empati, hoşgörü, kendi amaçlarını seçebilmek, nezaket ve barış değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci sınıfta hayat bilgisi dersinde "Sağlıklı Hayat" ünitesi kapsamında bulunan kazanımlarda öğretim programında bulunan değerlerden sadece sorumluluk değerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı belirlenmiştir. Kazanımlarda sağlıklı olmaya ve sağlıklı beslenmenin önemi ve temizlik değeri daha fazla yer alırken ünitelerdeki kazanımlar incelendiğinde programda doğruluk, yardımseverlik, dürüstlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, vefa, adalet, dostluk, bağımsızlık, merhamet, güven, estetik, misafirperverlik, sevgi, sabır, saygı, paylaşma, vatanseverlik duyarlılık ve aile birliğine önem verme gibi değerlerin hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, sağlıklı beslenmeye önem vermek, temizlik, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, kendi amaçlarını seçebilmek, tutumlu olmak ve kendini disiplin altına almak değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Güvenli Hayat” ünitesi kapsamındaki kazanımlarda daha çok kurallara uymak, sorumluluk ve süreç odaklı olmak değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Ünitadaki kazanımlar incelendiğinde programda estetik, aile birliğine önem verme, merhamet, sabır, vatanseverlik, dayanışma, doğruluk, vefa, adalet, güven, bağımsızlık, misafirperverlik, paylaşma, bilimsellik, sevgi, çalışkanlık ve dürüstlük değerlerinin kazanımlarda hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde sonuç odaklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, kendini kontrol altına almak, kendini kanalize etmek, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, öz yönetim ve karalılık değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Ülkemizde Hayat” ünitesindeki kazanımlarda daha çok duyarlılık, vatanseverlik ve vefa değeri kazanımda yer aldığı görülürken; programda adalet, paylaşma, merhamet, yardımseverlik, çalışkanlık, sabır, doğruluk, dostluk, sorumluluk, estetik, güven, bağımsızlık, misafirperverlik, aile birliğine önem verme, dayanışma, dürüstlük ve bilimsellik gibi değerlerin kazanımlarda hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak ve hoşgörü değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Doğada Hayat” ünitesindeki kazanımlarında daha çok duyarlılık, süreç odaklı olmak ve sevgi değerlerinin yer aldığı görülürken; programda estetik, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, vefa, doğruluk, merhamet, dürüstlük, adalet, güven, dostluk, vatanseverlik, paylaşma, sabır, misafirperverlik ve dayanışma gibi değerlerin hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak, kurallara uymak, sonuç odaklı olmak, kararlılık ve temizlik değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Ben ve Okulum” ünitesindeki kazanımlarında daha çok saygı, katılımcılık, tutumlu olmak, kendini analiz etmek ve kurallara uymak değerlerine yer verilirken; programda adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, dayanışma, çalışkanlık, duyarlılık, doğruluk, merhamet, dürüstlük, estetik, güven, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi, vatanseverlik ve vefa gibi değerlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Bunun yanında programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde öz saygı, cesur olmak, uzlaşma, başkalarına nazik olmak, süreç odaklı olmak, sonuç odaklı olmak, işbirliği ve birlik değerlerinin kazanımlarda belirtildiği görülmüştür.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Ailem ve Evim” ünitesindeki kazanımlarda tutumlu olmak, sorumluluk, yardımseverlik, iş birliği, güven, aile birliğine önem verme, dayanışma, açık fikirli olmak ve temizlik değerleri kazanımlarda daha fazla yer alırken; programda adalet, misafirperverlik, bilimsellik, sabır, duyarlılık, doğruluk, sevgi, dürüstlük, estetik, merhamet, bağımsızlık, paylaşma, çalışkanlık, saygı ve dostluk gibi değerlerin kazanımlarda hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde tutumlu olmak, açık fikirli olmak ve temizlik değerlerinin kazanımlarda bulunduğu görülmüştür.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Sağlıklı Hayat” ünitesindeki kazanımlarda daha çok sağlıklı olmaya önem vermek ve duyarlılık değerlerine yer verilirken programda doğruluk, aile birliğine önem verme, estetik, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, adalet, dostluk, yardımseverlik, bağımsızlık, merhamet, misafirperverlik, vefa, sabır, sevgi, vatanseverlik, dürüstlük ve paylaşma gibi değerlerin yer almadığı görülmüştür. Fakat programda yer almamasına rağmen kazanımlarda temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, yeniliğe açıklık ve meraklı olmak gibi değerlerin de bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Güvenli Hayat” ünitesindeki kazanımlarda daha çok sorumluluk ve kurallara uymak değerlerine yer verilirken, programda sevgi, aile birliğine önem verme, saygı, sabır, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, vefa, merhamet, vatanseverlik, paylaşma, bilimsellik, bağımsızlık, adalet, misafirperverlik ve estetik gibi değerlerin yer

almadığı tespit edilmiştir. Fakat programda yer almamasına rağmen kazanımlara bakıldığında sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kendini kontrol altına almak, nezaket, kendi amaçlarını seçebilmek ve sosyal problem çözmek gibi değerlerin de bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Ülkemi Seviyorum” ünitesindeki kazanımlarda daha çok vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin yer aldığı görülürken, programda estetik, aile birliğine önem verme, sevgi, çalışkanlık, sabır, merhamet, sorumluluk, adalet, güven, dostluk, misafirperverlik, doğruluk, saygı, bilimsellik, dürüstlük ve yardımseverlik gibi değerlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Fakat programda olmamasına rağmen kazanımlar incelendiğinde yeniliğe açıklık, meraklı olmak, analiz etmek ve özgürlük gibi değerlerin de olduğu görülmüştür.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Doğa ve Çevre” ünitesindeki kazanımlarda daha çok süreç odaklı olmak, duyarlılık ve sevgi değerlerine yer verilirken, programda vatanseverlik, merhamet, bağımsızlık, çalışkanlık, güven, doğruluk, saygı, dürüstlük, estetik, dayanışma, aile birliğine önem verme, misafirperverlik, paylaşma, sabır, dostluk, adalet, yardımseverlik ve vefa değerlerinden hiçbirinin olmadığı görülmüştür. Fakat programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak ve sonuç odaklı olmak değerlerinin de verilmeye çalışıldığı tespitine varılmıştır.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi “Okul Heyecanım” ünitesindeki kazanımlarda daha çok saygı, sevgi, dürüstlük, adalet, sosyal problem çözüme, hoşgörü ve kendini ifade etmek değerlerine yer verilirken, programda bağımsızlık, çalışkanlık, dostluk, estetik, misafirperverlik değerlerinin hiç yer almadığı görülmüştür. Buna rağmen kazanımların içerisinde hoşgörü, barış, kendini analiz etmek, kurallara uymak, kararlılık, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, liderlik, katılımcılık, iş birliği, öz yönetim, açık fikirli olmak, nezaket, özgüven, empati, kendini disiplin altına alma ve karar vermek değerlerinin barındığı tespit edilmiştir.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi “Benim Eşsiz Yuvam” ünitesindeki kazanımlarda kendini ifade etmek, saygı, meraklı olmak, sevgi, hoşgörü ve sorumluluk değerlerine daha çok yer verilirken, programda dostluk, yardımseverlik, çalışkanlık, merhamet, bağımsızlık, estetik, dayanışma, misafirperverlik ve bilimsellik gibi değerlere hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat programın içinde yer almamasına rağmen kurallara uymak, yeniliğe açıklık, süreç odaklı olmak, sosyal problem çözmek, barış, kendini analiz etmek, öz yönetim, açık fikirli olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, liderlik, katılımcılık, nezaket, analiz etmek, öz saygı, tutumlu olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, şeffaflık ve cesur olmak değerlerinin kazanımlar içerisinde verilmeye çalışıldığı tespitine varılmıştır.

Üçüncü sınıfta hayat bilgisi dersinde “Dün-Bugün-Yarın” ünitesindeki kazanımlarda meraklı olmak, analiz etmek, vatanseverlik değer, duyarlılık, kendini ifade etme ve süreç odaklı olmak gibi değerlere daha çok yer verildiği görülürken, programda güven, aile birliğine önem verme, paylaşma, çalışkanlık, sabır, dostluk, dürüstlük, sevgi, adalet, sorumluluk, misafirperverlik, bağımsızlık, doğruluk, saygı, estetik, vefa ve merhamet gibi değerlerin hiç olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat programda olmamasına rağmen süreç odaklı olmak, yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, kendini analiz etmek, liderlik, katılımcılık ve iş birliği değerlerinin kazanımların içerisinde verilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, hayat bilgisi dersinde üniteler kapsamında yer alan kazanımlarda verilmeye çalışılan değerlere bakıldığında, değerlerin dengesiz bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Bazı değerlere fazla yer verilirken, bazı değerlerin ise hiç olmaması dikkat çeken sonuçlar arasındadır. Değerler eğitiminin hayat bilgisi dersi içerisindeki etkililiğini arttırmak için ise yer alan bu değerlerin daha dengeli dağıtılması ve tüm değerlere aynı derecede yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına yönelik öneriler:

- İncelenen tezlerde hayat bilgisi öğretim programlarının ilk yıllardan başlayarak ele alınmadığı görülmüştür. Yapılacak olan araştırmalara katkı sağlaması için tüm programların aynı çalışmada karşılaştırılarak değerlendirilmesinin daha yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Değerler eğitiminin incelenmesini ele alan tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmüştür. Doktora düzeyinde ortaya koyulacak olan çalışmaların daha fazla olmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma Etiği

Bu araştırma tamamlanmış olan lisansüstü tezlerin doküman incelemesi yöntemiyle yürütüldüğü için etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Yazarların Katkı Oranı

Bu araştırma tek yazar tarafından hazırlandığı için yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum söz konusu değildir.

Teşekkür ve Açıklama: Bu çalışma yazarın “İlkokul Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı dönem projesinden üretilmiştir. Bu çalışmamda beni her zaman destekleyen, akademik bilgi ve deneyimlerinden yararlanma şansı bulduğum, beni yönlendirerek her aşamada destek olan çok değerli hocam Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). *Türk Millî Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Aladağ, S. (2016). Hayat bilgisi tanımı, amacı ve doğası. S. Güven ve S. Kaymakçı, *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 1-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Genç S. Z. ve Eryaman M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Güzel Candan, D. ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Karasu Avcı, E. ve Ketenoğlu Kayabaşı, Z. E. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 27-56.

- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değerler eğitimi ve hikayeler. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Kazu, H. ve Aslan, S. (2012). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin incelenmesi (Nitel bir araştırma). *Turkish Studies*, 7(2), 693-706. (<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3364>)
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005b). *Yeni öğretim programlarını inceleme ve değerlendirme raporu*. 15.11.2021 tarihinde <https://www.ilkogretim-online.org/> adresinden alındı.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Ozan Leymun, Ş., Odabaşı, F. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 369-385. DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.5c3s16m.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-240.
- Şimşek, N. (2013). Hayat bilgisinde kişisel nitelik (değer) öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1325-1346. DOI: 10.9761/JASSS_511
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas Dergisi*, 7(1), 245-254.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretim programlarında değerler: Hayat Bilgisi dersi örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 725-733.

Extended Abstract

Introduction

Values are phenomena that are transmitted from generation to generation, covering all the elements in the cultural, social and scientific lives of individuals. Transfer of values is of great importance for nations to maintain their cultural and social existence and to reveal their own identities. Transfer of values is a process that starts from the family and continues throughout the lives of individuals. One of the most important steps of this process is the school institution. Therefore, the content of the curricula used in schools is very important. In an environment where values education is so important, it is a great need to be included in the programs. Unfortunately, it is not given enough importance. It is thought that values education, which is associated with the achievements in the Life Studies course curriculum and integrated with the program content, will be significantly effective in the adoption of values by the students. This research aimed to examine the studies that deal with the Life Studies course curriculum from 1926 to 2017 in terms of values education. The sub-objectives of this study are as follows:

1. What are the values in the aims of the 1924 Life Studies Curriculum?
2. What are the values included in the aims of the 1936 Life Studies Curriculum?
3. What are the values included in the aims of the 1948 Life Studies Curriculum?
4. What are the values included in the aims of the 1968 Life Studies Curriculum?
5. What are the values included in the aims of the 1998 Life Studies Curriculum?
6. What are the values included in the aims of the 2005 and 2009 Life Studies Curriculum?
7. What are the values included in the content of the acquisitions in the Life Studies Curriculum?

Method

This study is a case study for the evaluation of the Life Studies Curriculum in terms of values education and the examination of the postgraduate theses registered in the YÖK thesis screening center; qualitative research method was used. Study Group and Sample of the Research The universe of his research consists of postgraduate theses in the database of YÖK and articles published in TR Index. The universe of the research is postgraduate theses and articles in Turkish, which have the words "Life Studies Curriculum" and "Life Science Curriculum" and Values Education in their names, delivered to the Higher Education Council Thesis Center, published in the TR Index and open to access. As a result of the scanning, 21 theses and 30 articles registered in the YÖK database were reached. The sample of the research consists of theses and articles with "Life Studies Curriculum" and "Values Education" in their titles. Descriptive analysis technique was used to analyze the data obtained through document analysis. Since this research is conducted by document review method of completed postgraduate theses, it does not require an ethics committee decision.

Findings

Conclusion, Discussion and Recommendations

In this research, postgraduate theses registered in the YÖK database and articles published in the TR Index, which were made in the field of examining the Life Studies Curriculum in terms of values education, were examined. For this purpose, the Life Studies curriculum, which has been in existence since 1926, has been examined and evaluated in terms of values education.

When the data obtained as a result of the literature review are examined and according to the findings we have obtained at the end of this research, as Meydan (2014) also stated in his study, the approaches used in values education should not be perceived as different and extreme concepts or phenomena; states that it would be more appropriate to prefer a holistic approach in values education.

In another study examined, Avcı and Kayabaşı (2018) stated that a certain system was not followed in the acquisition of values. Akbaş (2004) stated that the values in the Life Studies curriculum should not be limited to the school only, and that the values that are desired to be adopted and transformed into behavior in the school are not assimilated as necessary in the social environment and family environment, and that they are in an important place in the acquisition of values in the school because of their role models. The person most influenced by the individual in the acquisition of values is the teacher. Students take their teachers' behavior as role-models. Regarding this, Bahçe (2010) stated that in-service training, which is an important part of development for teachers, and along with it, seminar activities should be increased, and that teachers should have the qualifications to be sufficient guides. As a result, when the values that are tried to be given in the achievements within the scope of the units in the life studies lesson are examined, it is seen that the values are distributed unevenly. It is among the remarkable results that some values are given more space, while some values are absent. In order to increase the effectiveness of values education in the life studies course, it is thought that these values should be distributed more evenly and all values should be given equal place.